

KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH – JAMIYAT TARAQQIYOTINING KAFOLATI

Raximjon Baxit o'g'li Raximjonov

Toshkent Davlat Yuridik Universiteti Ixtisoslashtirilgan Filiali

ANNOTATSIYA

Korrupsiyaga qarshi kurash hozirgi kunga kelib, nafaqat O'zbekiston Respublikasida, balki butun dunyoda dolzarb muammo bo'lib qolmoqda. Maqolada korrupsiya o'zi nima ekanligi, korrupsiyaga qarshi kurashning huquqiy asosi, korrupsiyaga qarshi kurashning xorijiy tajribasi, korrupsiyani oldini olish va unga qarshi kurashishga oid takliflar keltirib o'tilgan.

АННОТАЦИЯ

На сегодняшний день борьба с коррупцией остается актуальной проблемой не только в Республике Узбекистан, но и во всем мире. В статье рассматривается значение понятия коррупция, правовые основы противодействия коррупции, зарубежный опыт борьбы с коррупцией, а также предложения по предупреждению и противодействию коррупции.

ANNOTATION

Today, the fight against corruption remains a pressing issue not only in the Republic of Uzbekistan, but also around the world. The article discusses what corruption is, the legal framework for combating corruption, foreign experience in combating corruption, and also provides some suggestions for preventing and combating corruption.

Kalit so'zlar: korrupsiya, huquqiy asos, Korrupsiya qarshi kurashish agentligi, xorijiy tajriba, korrupsiyaga qarshi kurash, jazo chorasi, takliflar.

Ключевые слова: коррупция, правовая база, Антикоррупционное агентство, зарубежный опыт, борьба с коррупцией, санкции, предложения.

Keywords: corruption, legal framework, Anti-Corruption Agency, foreign experience, fight against corruption, sanctions, suggestions.

“Korrupsiya bilan hech qachon – maqsadimizga erisha olmaymiz”

Shavkat Mirziyoyev

Korrupsiyaga qarshi kurash masalasi bugungi kunga kelib, davlat siyosati darajasidagi masalaga aylanib ulgurdi. Chunki, korrupsiya jamiyat va davlatda barhayot ekan, bu davlat rivojlanishi juda sust bo'ladi va davlatning ich-ichidan yemirilishiga, jahon hamjamiyatida o'zining munosib o'rnini egallashiga to'sqinlik qilaveradi. Korrupsiyaning bunchalar ildiz otib, kengayib ketishiga davlat mansabdor shaxslari bilan bir qatorda fuqarolar ham birdek aybdor hisoblanadi. Chunki, ayrim fuqarolar tibbiyot, ta'lim va boshqa shu kabi sohalarda mansabdor shaxs yoki xodim o'z vazifasini amalga oshirayotgan bo'lsa ham qo'shtirnoq ichida “rahmat” aytishga o'rganib qolishgan va mansabdorlarni ham shunga o'rgatib qo'ygan, desak ayni haqiqat bo'ladi.

Korrupsiya o'zi nima degani? Ma'nosi nima?

Korrupsiya deganda, mansabdor shaxsning o'ziga ishonib topshirilgan mansab vakolatini boyish, moddiy manfaat ko'rish maqsadida suiiste'mol qilishi tushuniladi. Korrupsiya so'zi lotinchadan tarjima qilinganda "aynish", "poraga sotilish" kabi ma'nolarni anglatadi. Korrupsiya jinoyatida shuni nazarda tutish lozimki, bir tomonda albatta davlatning vakolatli mansabdor shaxsi bo'lishi kerak. Aynan, mansabdor shaxs o'zining vakolatidan pora beruvchining bergan puli evaziga uning yoki u ko'rsatgan shaxs manfaati uchun qonunga xilof ravishda foydalanadi.

Korrupsiyaga qarshi kurash sohasining huquqiy asosi nimada?

O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurash borasida bir qancha qonun hujjatlari mavjud. Bu qonun hujjatlari ichida korrupsiyaga qarshi kurash sohasiga rahbariy qonun hujjati 2017-yil 3-yanvarda qabul qilingan 419-sonli "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni hisoblanadi. Qonun 34-moddadan iborat bo'lib, ushbu Qonunda ilk bora korrupsiya, manfaatlar to'qnashuvi atamalariga, korrupsiyaga qarshi kurashning prinsiplari, korrupsiyaga qarshi kurashuvchi organlar va ularning vazifalariga batafsil to'xtalib o'tilgan.

Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi mohiyati

So'nggi yillarda korrupsiyaga qarshi kurash sohasida amalga oshirilgan eng katta islohotlardan biri bu, albatta "Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi"ning tashkil etilganligi bo'ldi. Agentlik O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoniga asosan, 2020-yilning 29-iyunida tashkil etilgan. Agentlikning asosiy maqsad va vazifalari quyidagilar hisoblanadi:

- mamlakatda korrupsiya holatini tizimli tahlil qilishni ta'minlash;
- korrupsiyaga oid xavf-xatarlar yuqori bo'lgan sohalarni aniqlash;
- korrupsiyaga qarshi kurashish choralarining samaradorligini oshirishga qaratilgan davlat va boshqa dasturlarni amalga oshirish;
- fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini oshirish orqali jamiyatda korrupsiyaning barcha ko'rinishlariga murosasiz munosabatni shakllantirish;
- vazirlik va idoralarning korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish sohasidagi faoliyatini muvofiqlashtirish va boshqalar.

Agentlik yaxshi ish faoliyatini olib bormayapti, o'zi nima uchun tashkil etildi, qabilidagi savollar xalq orasida bot-bot takrorlanib turadi. Ko'pchilik bunday agentlik bor ekanligini ham bilmaydi. Ammo, agentlik bosqichma-bosqich va tizimli ravishda korrupsiyaviy jinoyatlarga qarshi kurashib kelmoqda va shu kungacha ko'plab korrupsiyaviy holatlarga chek qo'yishga muvofaq bo'ldi.

Korrupsiyaga qarshi kurashning xorijiy tajriba implementatsiyasi

Korrupsiyaga qarshi kurashning muvoffaqiyatli yo'lini bosib o'tgan xorij davlati sifatida Singapurni keltirishimiz mumkin. Singapur korrupsiyaga qarshi kurashishda quyidagi islohotlarni amalga oshirgan:

- korrupsiyaga qarshi kurash choralari keskinlashtirilgan;
- sud tizimi mustaqilligi oshirilgan;
- sudyalarning maoshi sezilarli oshirilgan;
- davlat organlarida xodimlar soni keskin qisqartirilgan va hokazo.

Singapurning bu darajada rivojlanishining bosh sababchisi mamlakat bosh vaziri Li Kuan Yu hisoblanadi. Uning topqirligi, qattiqqo'l siyosati va donoligi sabab bugun Singapur davlati eng korrupsiya kam va rivojlangan davlatlardan biri hisoblanadi.

Korrupsiyaga qarshi kurash va jazo

Yuqorida ta'kidlanganidek, O'zbekiston korrupsiyaga qarshi ayovsiz urush ochgan. Bu yo'lda fuqarolar ham mansabdor shaxslar ham birdek javobgarlikka tortilishi, mansabdorlarning suvdan quruq chiqib ketmasligi ko'zda tutilgan. Korrupsiyaga qarshi kurashni "Korrupsiya qarshi kurash to'g'risida"gi Qonunning 7-moddasiga asosan quyidagi davlat organlari amalga oshiradi:

- O'zbekiston Respublikasi Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi;
- O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi;
- O'zbekiston Respublikasi Davlat xavfsizlik xizmati;
- O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi;
- O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi;
- O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti.

Yuqoridagi davlat organlari korrupsiyaga qarshi kurashni "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun va o'zlarining lokal hujjatlariga asosan amalga oshirishadi. Korrupsiyaga qarshi kurashni amalga oshirishda hech bir davlat organi qonunda belgilangan doiradan chetga chiqishi mumkin emas.

Korrupsiya jinoyatiga tayinlanadigan jazo tushunchasiga kelsak, Jinoyat kodeksining 210-moddasida pora olish, 211-moddasida esa pora berish jinoyatiga tayinlanadigan jinoiy jazolar keltirib o'tilgan. Ahamiyatli jihati shundaki, so'nggi islohotlardan so'ng pora beruvchining ham jinoiy maqomi pora oluvchiningi bilan tenglashtirildi. Ya'ni, har ikkala jinoyatning maksimal miqdoridagi jinoiy jazoning muddati o'n yildan o'n besh yilgacha hisoblanadi. Bundan kelib chiqadiki, pora beruvchining qilmishi ham jamiyat va davlat uchun xuddi poraxo'rning qilmishi kabi xavfli hisoblanadi.

Korrupsiya qarshi kurash sohasini rivojlantirishga oid takliflar

Yuqoridagi barcha holatlarni ko'rib chiqib korrupsiyaga qarshi kurash sohasini yanada rivojlantirishga oid quyidagi takliflarni ilgari surishimiz mumkin:

- korrupsiyaga oid jinoyatlar uchun jinoiy jazoni yanada kuchaytirish;
- aholi orasida korrupsiyaga qarshi murossasizlik ruhiyatini shakllantirish;
- qog'ozbozlikni kamaytirish choralarini ko'rish, zero hujjatbozlikning ko'pligi oqibatida fuqarolar ishini tez bitirish maqsadida pora berishga ham majbur bo'lib qolishmoqda;
- pora olish jinoyati bilan qo'lga tushgan mansabdorni bu ishdan butunlay olib tashlash va uni kelajakda rahbarlik lavozimlarida ishlashdan chetlashtirish;
- pora berish jinoyati bilan qo'lga tushgan fuqarolarni bu jinoyatga qo'l urishiga nima majbur qilganini aniqlash va shu faktor asosida ularga jinoiy jazo tayinlash;
- mansabdor shaxslarning mol-mulkini deklaratsiyadan o'tkazish va asossiz boyib ketishini oldini olish, nazorat qilish mexanizmini yaratish;
- mansabdorlarning xizmat xonalari kuzatuv moslamalari o'rnatish va tasvirlarni onlayn rejimda translyatsiya qilish;
- korrupsiya jinoyati bilan shug'ullangan mansabdorlarni mol-mulkini davlat hisobiga o'tkazish va ularning nomini ommaviy axborot vositalarida e'lon qilish.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, korrupsiyaga qarshi kurashga faqatgina yuqorida sanab o'tilgan davlat organlarigina emas, balki barchamiz ma'sulmiz. Barchamiz korrupsiyaning davlat va jamiyat rivojlanishiga naqadar katta g'ov ekanligini anglab yetishimiz va unga qarshi kurashishimiz lozim. Shuni tushunib yetishimiz lozimki, mansabdor shaxs o'z-o'zidan poraxo'r bo'lib qolmaydi, uni poraxo'rlikka o'rgatayotgan o'zimiz hisoblanamiz. Pora berib o'zimizning ishimizni tez bitirmoqdamiz deb o'ylaymiz, ammo bu orqali o'zimiz o'tirgan daraxtni shoxini o'zimiz arralayotganimizni tushunib yetmayapmiz. Har bir bergan poramiz orqali davlatimizni necha yilga orqaga tortayotganimiz va korrupsiya botqog'iga botirayotganimizni tushunib yetishimiz darkor.

Xulosa o'rnida, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning korrupsiya xususida aytgan quyidagi jumlalari o'rinli:

“Afsuski, jamiyatimizda korrupsiya illati o'zining turli ko'rinishlari bilan taraqqiyotimizga g'ov bo'lmoqda. Korrupsiyaga qarshi kurashda aholining barcha qatlamlari, eng yaxshi mutaxassislar jalb qilinmas ekan, jamiyatimizning barcha a'zolari, ta'bir joiz bo'lsa, “halollik vaksinasi” bilan emlanmas ekan, o'z oldimizga qo'ygan yuksak marralarga erisha olmaymiz.

Biz korrupsiyaning oqibatlari bilan kurashishdan uning barvaqt oldini olishga o'tishimiz kerak”.

References

1. “Korrupsiyaga qarshi kurash to'g'risida”gi Qonun.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi Farmoni
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvar kuni O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisiga Murojaati
4. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi
5. Халимова, З. Ю., & Негматова, Г. Ш. (2000). ИММУНОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПАЦИЕНТОВ С АУТОИММУННЫМ ПОЛИГЛАНДУЛЯРНЫМ СИНДРОМОМ 2-ГО ТИПА. ТЕОРЕТИЧЕСКОЙ И КЛИНИЧЕСКОЙ МЕДИЦИНЫ Учредители: Институт иммунологии Академии Наук Республики Узбекистан.
6. Абдужалилов, Д., & Арипова, А. (2021). КУЛЬТУРА ОБЩЕНИЯ СОТРУДНИКОВ ОВД. *Scientific progress*, 2(1), 328-332.
7. Khasanovna, A. A., Sharafitdinovna, K. K., & Sharafitdinovna, K. N. (2022). THE ROLE OF COMMUNICATION CULTURE IN THE FIELD OF CRIME PREVENTION AND PUBLIC SAFETY. *The American Journal of Political Science Law and Criminology*, 4(02), 31-37.
8. Jaxongir o'g'li, N. J. (2022). UYUSHGAN JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHNING UMUMIY MASALALARI. *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences*, 2(4), 125-131.
9. Арипова, А. Х. (2021). Нутқ моҳиятини ташкил этувчи муҳим восита. *Scientific progress*, 1(6), 243-264.
10. Арипова, А., Убайдуллаев, С., Махмудхужаев, Ж., & Бобохонов, Ш. (2021). Идея совершенной и всесторонне развитой личности как социокультурный феномен в развитии человека. *Science and Education*, 2(4), 522-526.
11. Арипова, А. Х. (2021). ЛИНГВО-КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЕ И ЭТНО ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИСТОРИИ УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА. *Scientific progress*, 1(6), 379-390.

12. Арипова, А. Х., & Ходжаева, Х. Ш. (2021). Буюк сўз санъаткори Алишер Навоийнинг серқирра ижодий мероси. *Scientific progress*, 1(6), 223-233.
13. Арипова, А. Х. (2021). ШАРҚНИНГ БУЮК НОТИҚЛАРИ. *Scientific progress*, 2(1), 738-748.
14. Абдужалилов, Д., & Арипова, А. (2021). КУЛЬТУРА ОБЩЕНИЯ СОТРУДНИКОВ ОВД. *Scientific progress*, 2(1), 328-332.
15. Aripova, A. K., & Khodjaeva, K. S. (2021). Hazrat Alisher Navoi a great representative of the art of speech. *Scientific progress*, 1(6), 234-242.
16. Арипова, А. (2002). Нотиқлик нутқининг лисоний-услубий воситалари. Филол. фан. номз. дис.
17. Aripova, A. K. (2020). Ancient Uzbek Tribes And Clans Inhabiting In Central Asia. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(09), 384394.
18. Aripova, A. K., & Khodjayeva, K. S. (2020). The ideal appearance of a modern teacher. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(11), 1816-1821.
19. Khasanovna, A. A. (2021). The Live Word Is An Important Tool That Constitutes The Content-Essence Of The Oratory Art. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(02), 417-434.
20. Aripova, A., Khodjayeva, K., & Yuldasheva, N. (2020). Methods, aspects and components of teaching the Uzbek (Russian) language as a foreign language on the experience of foreign students. *Journal of Critical Reviews*, 7(4), 393-398.
21. Арипова, А. Х. (2021). Нутқ моҳиятини ташкил этувчи муҳим восита. *Scientific progress*, 1(6), 243-264.
22. Sardorbek, G. (2020). KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH TUSHUNCHASINI O'RGANISHNING NAZARIY MASALALARI. *Academic research in educational sciences*, (4), 1060-1064.